

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

Razmotrite
da stranice
štampe samo
u crno-belaj
boji

#1.

TRI KLJUČNA PITANJA

DA LI SAM
DOVOLJNO
PRIPREMLJEN
ZA OVO?

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

#1.

TRI KLJUČNA PITANJA

DA LI SAM DOVOLJNO PRIPREMLJEN ZA OVO?

Razgovor sa medijima o seksualnom nasilju u zonama sukoba predstavlja visok rizik za preživelog. Ove smernice daće vam bolji uvid u to šta su mogući problem i posledice.

Izveštavanje o seksualnom nasilju u sukobima (CRSV) spada među najveće izazove u radu sa kojima će se jedan novinar ikad susresti – i zahteva pažljivo planiranje. Pre nego što se upustite u to, postarajte se da istražite sledeće oblasti:

- Šta je CRSV i kako silovanje i drugi vidovi seksualnog nasilja utiču na pojedince i njihove zajednice.
- Kako intervjuisati preživele na suptilan način, uz prepoznavanje traume.
- Kakvi su politika moći i šira bezbednosna slika u lokalnoj oblasti, rodna dinamika i kulturološki stavovi o seksualnom nasilju.
- Odluka o vizuelnim materijalima koji će ići uz priču. Da li ćete fotografisati ili snimati ljude kamerom? Kako i gde ćete to uraditi? Da li će biti anonimni?
- Vaš lični stepen psihološke spremnosti i zašto je to bitno.

Nazvali smo ovaj vodič *Izveštavanje o seksualnom nasilju u sukobima*, ali u ovom tekstu koristićemo standardni akronim CRSV (Conflict-related Sexual Violence) koji se upotrebljava za ovaj vid seksualnog nasilja.

CRSV se odnosi na činove seksualnog nasilja kao što su, na primer, silovanje, prisilna prostitucija, prinudni brakovi, prinudna sterilizacija i slični zločini koji mogu da se povežu sa sukobima. Ovi zločini se obično čine tokom ostvarivanja isplaniranih vojnih ili političkih ciljeva i tako padaju u pravne kategorije genocida i ratnih zločina, ali slučajevi takođe mogu biti i više oportunistički. CRSV je rašireniji nego što sama fraza "silovanje u ratu" na to ukazuje. Izraz se takođe može odnositi na nestabilne situacije u kojima pobunjenici, paravojska ili državna vojska koriste seksualno zlostavljanje kao oruđe za pokoravanje lokalnog stanovništva i podsticanje boraca. To se dešava muškarcima koliko i ženama i deci.

Ovi zločini imaju razoran uticaj na preživele i njihove zajednice i zato što CRSV može pogoršati društvene veze i dovesti to toga da te ljude izoluju i da ih se klone porodica, prijatelji i susedi koji bi im u drugim prilikama pružili podršku i pomogli u oporavku. Oni takođe imaju i međugeneracijske posledice na decu rođenu posle silovanja i mogu da vode do konstantne stigmatizacije i daljeg nasilja.

Naša uloga kao novinara i snimatelja

Predstavnici medija često su prvi koji intervjuišu preživele i često to čine na veliki lični rizik, skrećući pažnju na pitanja koja zahtevaju šire delovanje javnosti. Nijedan novinar koji obavlja taj posao ne želi da povredi svoje izvore, ali je ta mogućnost ipak uvek jasno prisutna. Čak i pored najboljih namera, greške u vođenju razgovora i izveštavanju mogu da učine da se preživeli osećaju bezvredno i iskorišćeno, te da oni i njihove

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

porodice budu izloženi sramoti i čak, u nekim slučajevima, naknadnom nasilju.

Godine 2018. objavljen je izveštaj koji je učinio nešto retko: pitao je one koji su preživeli CRSV kakva su im iskustva sa intervjuima koje su davali za medije. Odgovori su bili zastrašujući: 85 posto je doživelo izveštavanje koje je bilo u suprotnosti sa dva najbolja postojeća vodiča za novinare, od kojih je jedan objavio Dart Centar, a drugi organizacija UN koja radi na zaštiti preživelih.^[a] Problemi izdvojeni u izveštaju uključuju:

Jasne prekršaje u formi quid pro quo obećavanja novca ili pomoći, otkrivanje identiteta bez pristanka ili vršenje pritiska da preživeli otkriju detalje doživljenog silovanja i seksualnog napada... postavljanjem krajnje ličnih i intimnih pitanja ženama o napadu, ili tvrdnji novinara da su u poziciji da pomognu Jezidima objavljivanjem priča žena.^[b]

Obuka za rad u neprijateljskom okruženju – pripremanje novinara da ostanu bezbedni u situacijama visokog rizika – danas je postalo norma, ali većina reportera i dalje ne prolazi odgovarajući trening i dobija veoma malo saveta za rad sa onima koji su preživeli traume.

Dakle, kako izgleda dobra priprema?

Pri svakom novinarskom putovanju, naročito u oblasti visokog rizika, vreme je dragoceno, pa treba misliti o stvarima unapred, kad imate prostora za to. Pripreme se odvijaju u dva glavna oblika, a oba su presudna:

1. Ono što treba da uradite pre nego što krenete na određeni zadatak. To uključuje istraživanje na lokalnu, procenu rizika i slično.
2. Dugoročniji rad na produblivanju veština zanata. To se stiče na obuci, posvećenim razumevanjem problema i otvorenosti da se pomogne kolegama i sa njima podele iskustva.

Pripreme za specifični zadatak

Verovatno već dosad imate naviku da pravite procenu rizika po svoju i bezbednost svog tima. (Ako ne, pogledajte sugestije za literaturu ispod ovog teksta.) U isto vreme, dok pokrivete CRSV, takođe je potrebno da razmotrite kako bi vaš plan izveštavanja mogao da utiče na fizičku i psihološku bezbednost izvora sa kojima radite.

Pitanja koja treba postaviti:

- Da li ste istraživali lokalnu dinamiku vlasti i bezbednosnu situaciju na terenu u dovoljnoj meri da možete doneti dobre odluke ne samo o svojoj bezbednosti, već i onih koje intervjuišete? [Vidite #2.]
- Ko će omogućiti vaše razgovore sa preživelim? Da li će to biti novinar fikser, NVO ili lokalni moćnici? Da li postoji opasnost da pristanak možda nije potpuno dobrovoljan? [Vidite #2 i #3.]
- Da li razumete kulturni i verski kontekst – uključujući lokalni odnos prema CRSV-u, rodnoj diskriminaciji i neravnomernu raspodelu moći unutar porodica – dovoljno dobro da biste razumeli rizik koji saradnici preduzimaju? [Vidite #2.]
- Da li ste svesni lokalnih zakona u toj oblasti i svih posledica koje razotkrivanje može da ima po bezbednost sagovornika i po mogućnost da traže dalju sudsku pravdu ako tako žele? (U nekim pravosudnim sistemima žrtva silovanja može biti optužena da je počinila preljubu.)
- Šta je sa vašom psihološkom spremnošću? Da li ste lično u dobrom stanju da obavite taj posao baš sada? [Vidite #6.]

[a] U pitanju su ovaj vodič Dart Centra prvi put objavljen 2011. godine i serijal smernica koje je objavila koalicija nevladinih organizacija, Global Protection Cluster o izveštavanju o nasilju na rodnoj osnovi u humanitarnom kontekstu.

[b] Džohana E. Foster i Šerizan Minvala, "Glasovi Jezidi žena: Percepcija novinarske prakse izveštavanja o seksualnom nasilju Isisa", *Međunarodni forum za ženske studije* 67 (2018): 53-64.

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

Uobičajena pripremljenost

Neki drugi tipovi priprema zahtevaju duže uhodavanje i najbolje je da se sprovedu dosta pre obavljanja zadataka. Idealno bi bilo da pročete relevantnu obuku, ali ako to nije moguće, drugi načini poput samoedukacije ili efikasnog mentorstva edukovanih kolega mogu puno da pomognu.

Zapitajte se:

- Da li imate efikasan digitalni bezbednosni plan za zaštitu anonimnosti izvora i za čuvanje sirovih snimaka? [Vidite resurse u [#2](#).]
- Da li ste istraživali strategije za intervjuisanje traumatizovanih lica koja su žrtve seksualnog nasilja? Tu postoje specifični faktori za koje treba da znate. [Vidite [#4](#) i [#5](#).]
- Da li razumete pojam nedvosmislenog pristanka i da li ste razmišljali kako da mu pristupite? [Vidite [#3](#).]
- Ako snimate ili fotografirate, da li ste razmišljali kako ćete se pozabaviti anonimnošću i šta ćete učiniti da se preživeli oseća opušteno? [Vidite [#8](#).]

Razmišljanja za urednike

Tokom procesa konsultacija za ovaj vodič, svako s kim smo razgovarali – urednici i reporteri, i u zemljama pogođenim CRSV-om i oni koji žive izvan njih – istakli su ulogu koju urednici i imaju u zaštiti izvora. Novinari na terenu ne rade u vakuumu već odgovaraju svom mediju.

Nedostatak komunikacije između redakcije i novinara na terenu može, međutim, biti glavni problem. U najboljem slučaju, udaljenost redakcije od mesta događaja može značiti nepristrasnije rasuđivanje o priči. Ali to takođe može da podrazumeva i manje razumevanja za kontekst i potencijalnu štetu po preživle. Ponekad se na novinare na terenu vrši pritisak da dođu do priče po svaku cenu.

Isto tako, urednici nemaju pun uvid u to šta se događa na terenu. Novinari i snimatelji obično rade pod ogromnim pritiskom i možda su prešli dug put izlažući se velikom riziku, a ako su frilenseri, možda su potrošili i sopstven novac da stignu u zonu sukoba. U takvim uslovima može doći do korišćenja prečica: do intervjua se možda došlo uz pritisak, možda nije dobijen pristanak na odgovarajući način ili nisu načinjeni adekvatni koraci da se zaštiti anonimnost preživelog.

Bolja komunikacija može pomoći da se mnoge od tih opasnosti spreče. Reporterima je potrebno da osećaju da mogu da podele etičke dileme sa svojim urednicima i da znaju da neće biti kažnjeni zato što su stavili fizičku i emotivnu bezbednost osetljivih sagovornika ispred cilja publikacije da dođe do priče.

Dublje ćemo istraživati ova pitanja kasnije u ovom vodiču. Ali evo kratkog spiska šta bi urednici trebalo da urade kada šalju novinare da pokrivaju priče vezane za CRSV:

- Da li ste razgovarali o pravilima ponašanja na terenu za koja se očekuje da će ih reporteri slediti kada rade sa osetljivim sagovornicima?
- Da li imate unapred pripremljene odluke o video i foto materijalu koje će možda biti neophodne za zaštitu identiteta i digniteta izvora? Takvu odluku nije lako doneti na brzinu.
- Da li je to pravi zadatak za baš tog novinara u ovom trenutku? Da li postoji rizik da je preopterećen praćenjem prevelikog broja traumatičnih zadataka u nizu?
- Da li novinar zna da može razgovarati o svim etičkim pitanjima sa vama?

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

- Da li je reporter konsultovao neko ovakvo štivo?

I najzad, da li ste razmatrali da novinaru omogućite odgovarajuću obuku za intervjuisanje ljudi koji su preživeli traume? Nažalost, to nije nešto što je obično uključeno u trening o radu u neprijateljskom okruženju. Možete otkriti šta vaša organizacija može da učini kako bi podržala i zaštitila novinare koji prate teme povezane sa traumama u ovom vodiču **Dart Centra Azija-Pacifik**.

Odeljak #7 i **#8** bave se detaljnije pitanjima koja se tiču publikovanja i emitovanja.

Dodatni resursi: pregled

Kao prvo, predlažemo svima da pročitaju **nacrt kodeksa Murad**. To je inicijativa koja sadrži minimum načela koja su se pokazala kao najbolja u praksi za sve koji imaju direktne kontakte sa preživelim CRSV – bilo da su to novinari, advokati, policijski istražitelji, zakonodavci ili zastupnici NVO. Nacrt ovog kodeksa je produkt detaljnih konsultacija sa grupama preživelih kao i profesionalnih tela.

Dart Centar na svom sajtu ima deo posvećen **praćenju seksualnog nasilja**. Tu takođe možete naći ovu listu saveta **Dart Centra Evropa** koja nudi sažeti pregled.

Resursi za procenu rizika i planiranje su uključeni u odeljak **#2**.

PODELITE
ČLANAK:

